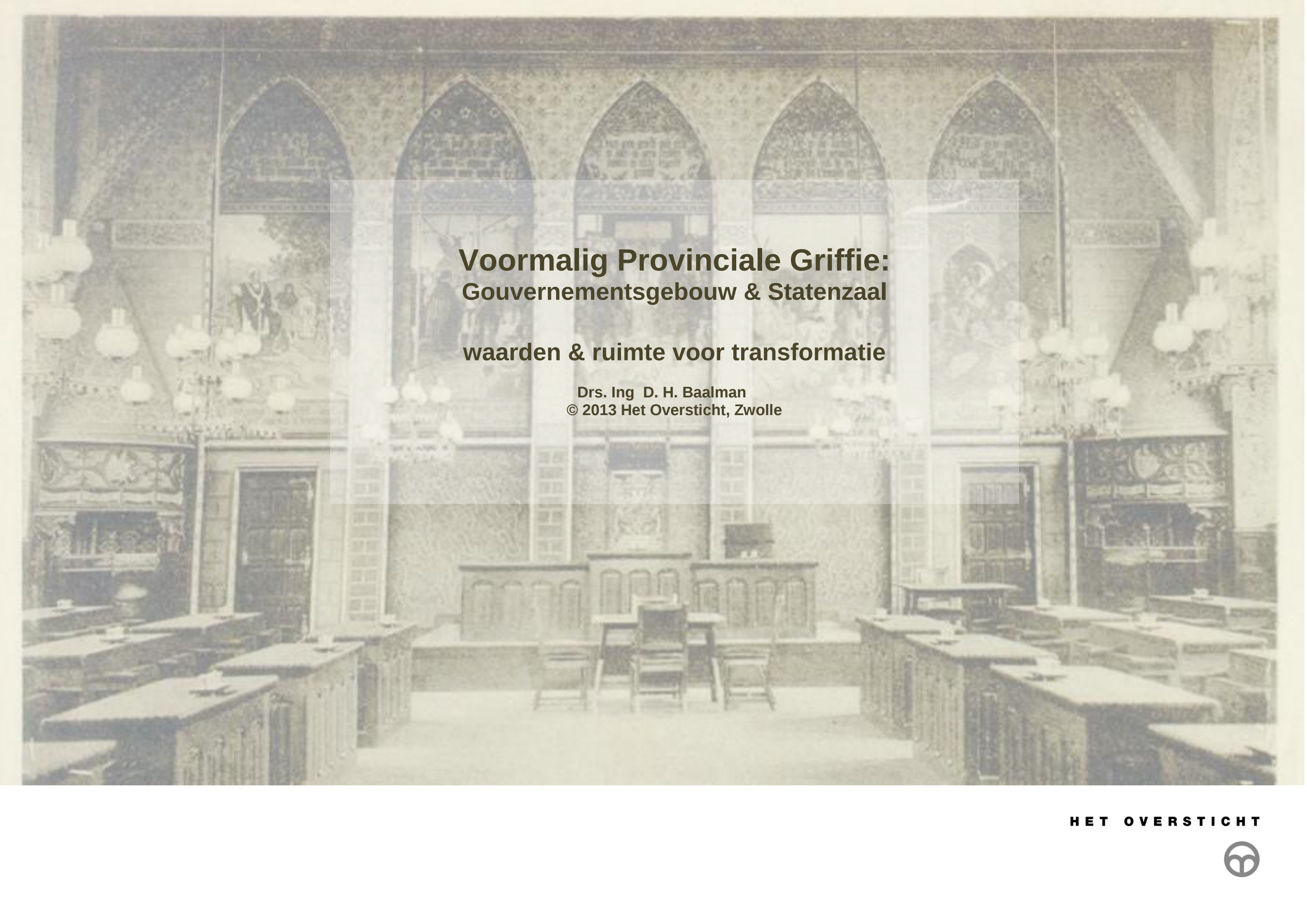




Voormalig Provinciale Griffie: Gouvernementsgebouw & Statenzaal

waarden & ruimte voor transformatie

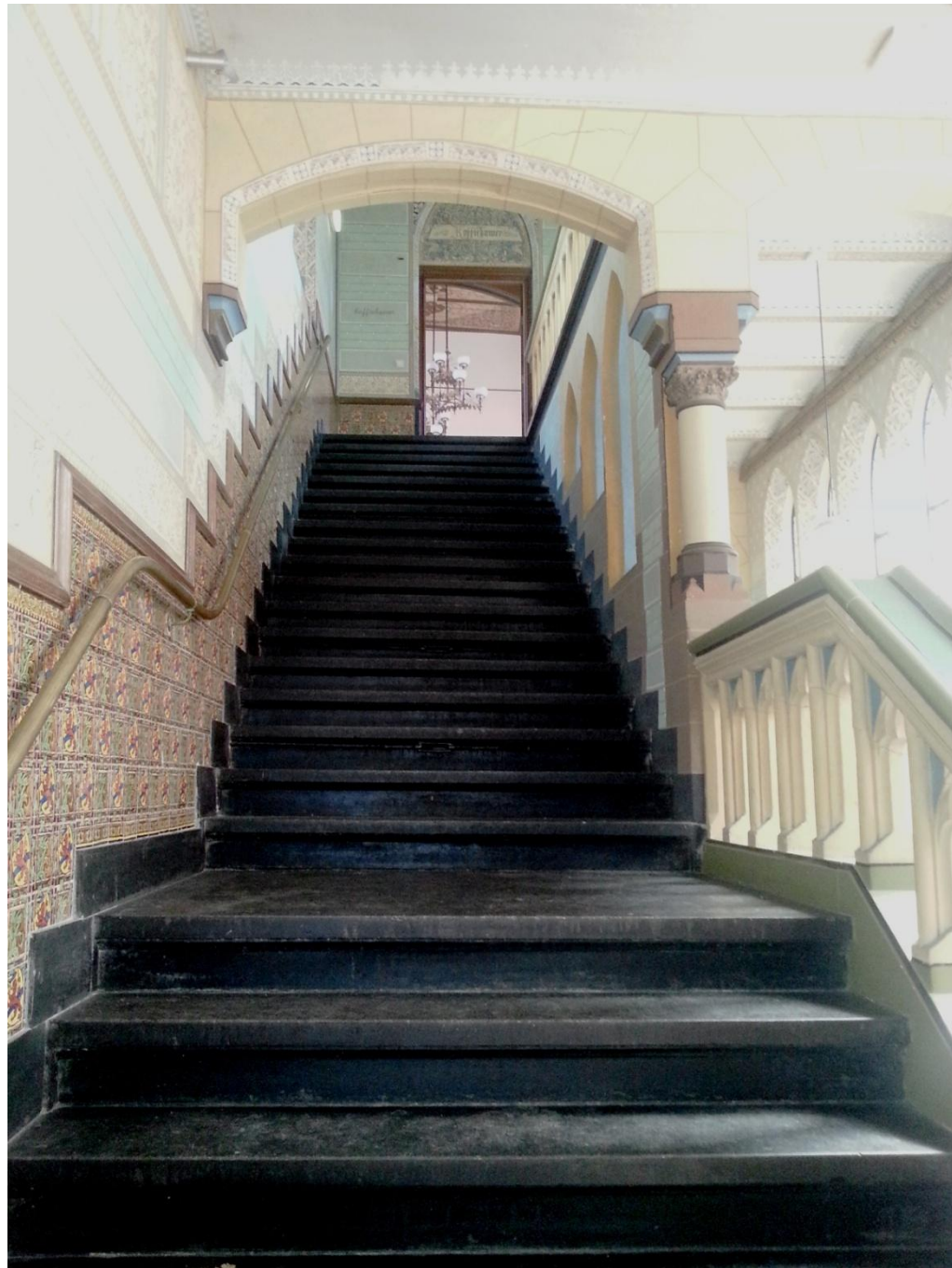
Drs. Ing D. H. Baalman
© 2013 Het Oversticht, Zwolle

HET OVERSTICHT



Inhoudsopgave

Inleiding	3
Resumé: hoe zit het provinciehuis in elkaar?	4
Hoe is het te waarderen?	6
Plattegronden waardering	7
Toelichting waardering	12
Ruimte voor transformatie	13
Plattegronden transformatieruimte	15
Epiloog: toelichting transformatieruimte	20
Colofon	22
Bijlage: Redengevende omschrijvingen	



Inleiding: een transformatiestudie

Vanwege de toekomstige herbestemmingsopgave van de gebouwen van het voormalige provinciehuis, de huidige bibliotheek, zijn in het verleden onderzoeken verricht naar de historische of bouwhistorische waarden.

Buro2 heeft in 2003 een onderzoek gedaan naar het Gouverneursgebouw en Buro Arcx heeft in 2007 een onderzoek gedaan het Statenzaal gebouw. Hieraan wordt met deze rapportage een meer precieze architectuurhistorische waardering en een transformatiestudie toegevoegd: welke ruimte bieden de cultuurhistorische waarden van het complex voor transformatie voor een andere functie?

Visie

De gemeente Zwolle heeft aangegeven behoedzaam om te willen gaan met de bijzondere monumentale gebouwen maar dat er tegelijkertijd gezocht wordt naar nieuwe gebruikers voor (een deel van) de gebouwen. Hiervoor is het nodig vast te stellen welke waarden de gebouwen precies hebben, waar de mogelijkheden voor transformatie liggen, welke ambities het bestuur daarmee heeft en langs welke weg die bereikt kunnen worden. Ook wanneer het einddoel niet direct haalbaar is, zal de visie bepalend zijn bij alle tussenstappen, ontwerpfasen en investeringen die gedaan worden. Dit rapport dient er toe om een praktische bijdrage te leveren aan dit proces.

Doel

Een transformatiestudie heeft als doel om de mogelijkheden voor aanpassingen of een herbestemming van een gebouw te onderzoeken. Waar zijn wijzigingen mogelijk en in welke mate en waar niet? Het behoud en het versterken van de aanwezige waarden van het gebouw zijn hierbij het uitgangspunt. Het is een onderzoek naar mogelijkheden en kansen voor het monument. Daarnaast kan de transformatiestudie een basis zijn voor een te ontwikkelen visie over hoe om te gaan met de gebouwen en het dient een uitgangspunt te zijn voor de toekomstige planontwikkeling.



Gouvernementsgebouw — Zwolle.



Bouwfasering aangegeven door bureau Arcx, op de door HLH architecten getekende plattegrond van de begane grond van de huidige situatie.

Paars	1874 neoclassicistische Gouvernementsgebouw
Niet gekleurd:	1898 neogotische Statenzaal complex
Grijs omstreeks	1930 archief
Rood	1954 trap en verhoging bouwdeel commissariskamer
Groen	1986 nieuwbouw tbv bibliotheek

Algemene gegevens

Opdrachtgever

Gemeente Zwolle
Contactpersoon: R. Eggink

Onderzoeksobjecten

Diezerstraat 80
Kad. perceel: sectie F 1026 en 1025
Diezerstraat 80 is in eigendom van de gemeente Zwolle

Hoe zit het complex in elkaar?

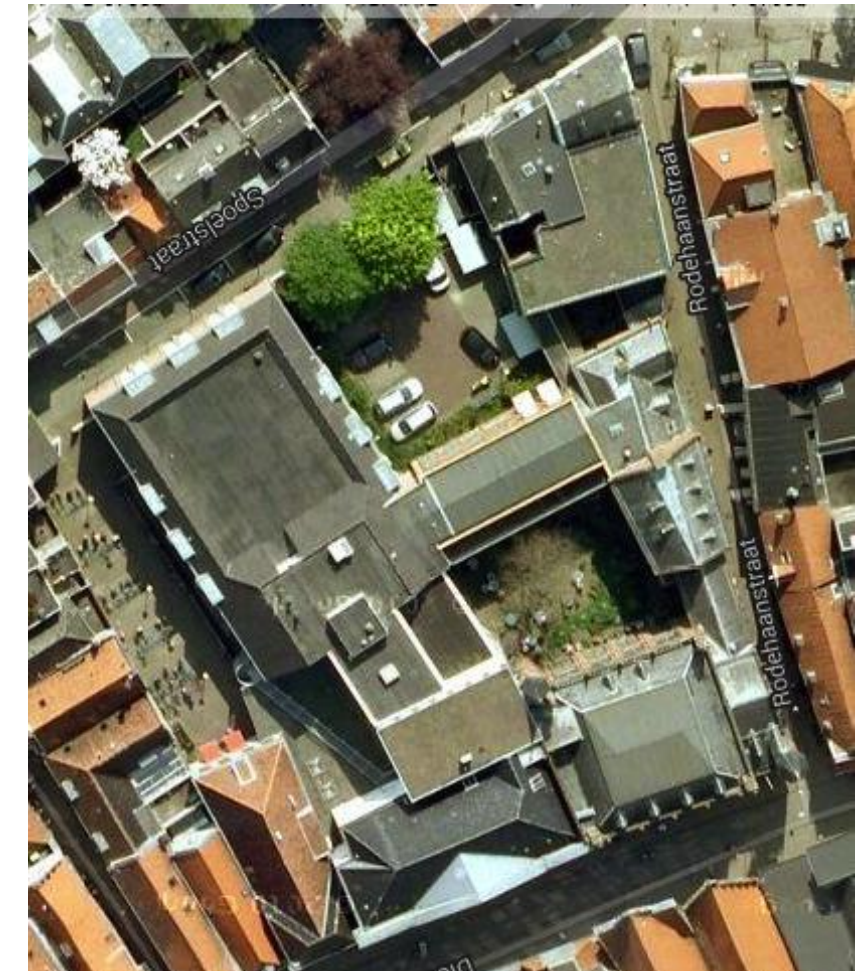
Het complex van de voormalige Provinciale Griffie bevindt zich tussen de Diezerstraat, de Rodehaanstraat en de Spoelstraat. De voorgevels van de panden liggen aan de Diezerstraat, de achterzijden liggen tegen bebouwing en een open plaats aan de Spoelstraat. Aan de Rodehaanstraat liggen de zijgevels van de verschillende bouwvolumes van de Statenzaal.

Het complex bestaat uit vier bouwonderdelen. Het oudste deel, links gezien vanaf de Diezerstraat dateert uit 1874 en heeft een neoclassicistische gevel met driehoekig fronton en hardstenen onderbouw. Dit deel werd ook wel het Gouvernementsgebouw genoemd. Het rechterdeel met de Leeszaal/Statenzaal, de kamer van de Commissaris des Konings, bijbehorende gebouwen aan de Rodehaanstraat en de binnenplaats kwamen iets later in 1897-'98 gereed. Het archief, achter het statenzaalcomplex, kwam in de jaren '30 van de vorige een tot stand. En in de jaren '80 kwam de nieuwbouw ten behoeve van de bibliotheek achter het Gouvernementsgebouw.

Het Gouvernementsgebouw bestaat uit een breed pand in een neoclassicistische bouwstijl voorzien van een monumentale voorgevel met brede plint en fronton. Het is in 1986 gewijzigd. De bebouwing direct achter het hoofdgebouw werd toen opgeschoond om plaats te maken voor een nieuw groot bouwvolume over een deel van de breedte van het Gouvernementsgebouw. Hiervoor werd de bestaande bebouwing gesloopt, de binnenplaats van het Gouvernementsgebouw overkapt en de achtergevel van de begane grond deels doorbroken. De resterende achtergevel op de verdiepingen en de indeling van de verdiepingen zijn grotendeels intact gebleven. Ook is de voorgevel, op kleine wijzigingen na, intact.

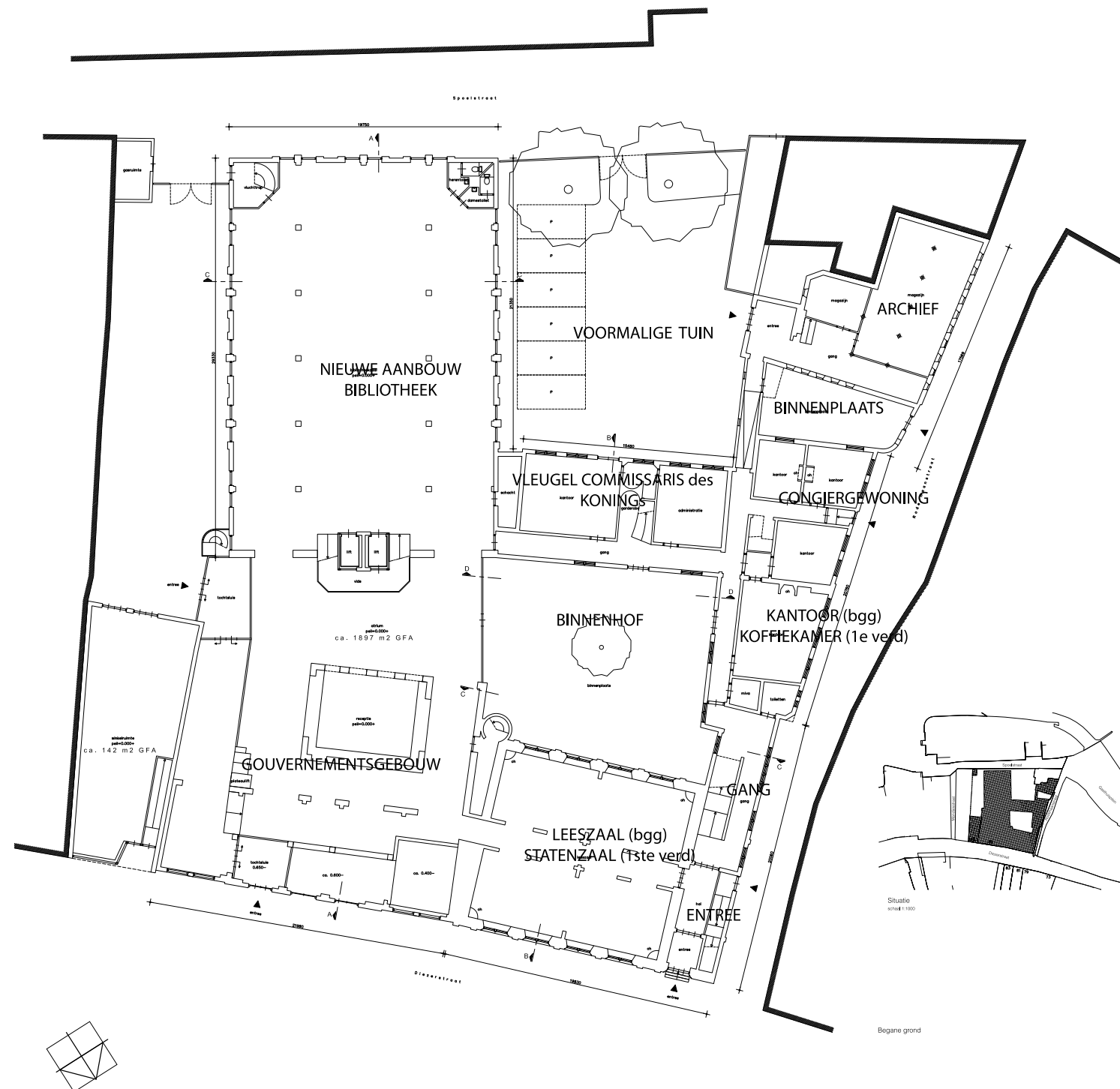
Het statenzaal complex stamt uit 1897-98 en bestaat uit verschillend bouwvolumes: het hoofdgebouw aan de Diezerstraat met daarin de Leeszaal en de Statenzaal en de entree. Achter het hoofdvolume bevindt zich een binnenplaats, waaraan aan de achterzijde een kleiner bouwvolume staat: de Commissariskamer en de Wachtkamer. In de bebouwing aan de Rodehaanstraat bevinden zich verschillende kleinere volumes met gangen, kantoren en een dienstwoning. In de jaren 1930 is aan de achterzijde een archief gebouwd.

In 1954 is het bouwvolume met de Commissariskamer en Wachtkamer gewijzigd. Het bouwdeel is met een verdieping verhoogd en de middenruimte met kast en wc is gewijzigd door het realiseren van een trap. Aan de muur aan de binnentuin-zijde is een kleine uitbouw verdwenen en de muur dichtgemaakt. Voor de rest is dit bouwdeel geheel intact, zowel het exterieur als het rijke interieur.



Luchtfoto Google maps 2013

Aanduiding van de onderdelen van het ensemble



Waardering

Methode

De waardestelling is tot stand gekomen door onderzoek ter plaatse en bureau onderzoek naar literatuur en eerder gepubliceerde rapporten. De aandachtsvelden binnen de waardering zijn:

- De architectuur
- De oriëntatie en structuur: hoe is de onderlinge schikking van de gebouwen en ruimten
- De afwerking: wat is de afwerking van vloeren, wanden en plafonds en hun betekenis

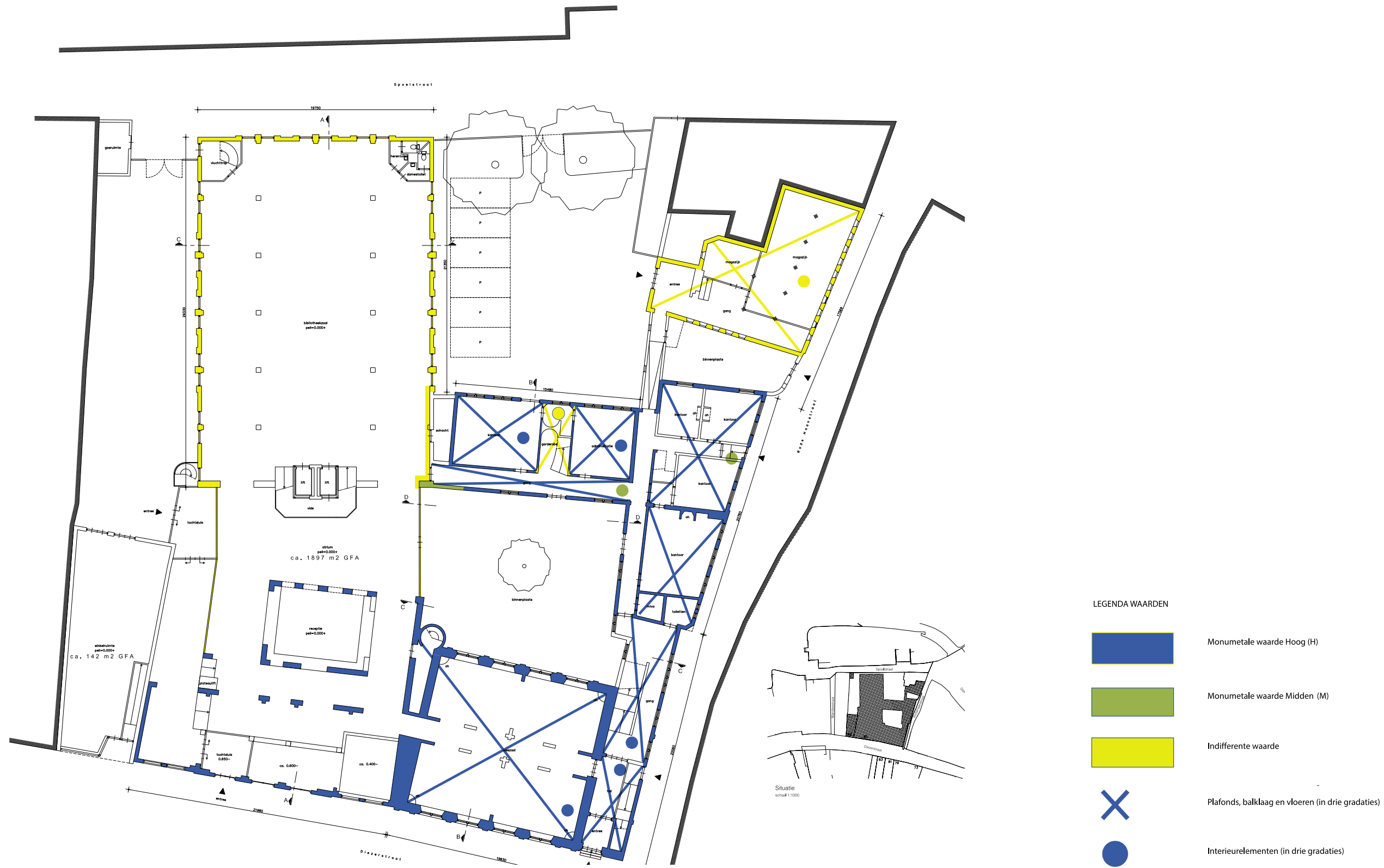
De waardering van de ruimten is gebeurd aan de hand van de volgende criteria:

- Architectuurhistorische waarde
- Gaafheid en zeldzaamheid

Uitleg en uitkomst

Wij waarderen met de termen hoog (H), middelhoog (M) en "indifferent". Een hoge waardering is bij dit complex de norm, dit betekent dat de zo benoemde onderdelen een hoge monumentale waarde hebben. Afwijkingen daarvan worden aangeduid met een waardering als middelhoog M (waardevol) en "indifferent" (onderdelen die geen monumentale waarde hebben). Van elke verdieping is in kaart gebracht welke waardering de ruimten hebben gekregen.

Waardering: begane Grond



Waardering: eerste Verdieping

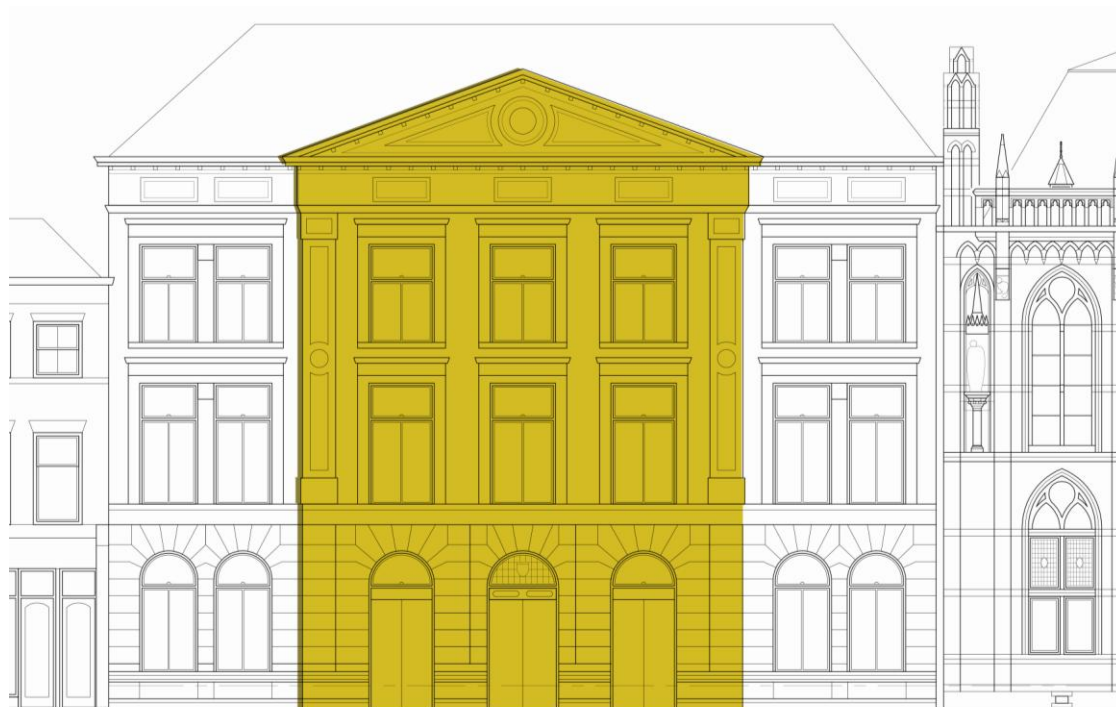


Waardering: tweede Verdieping



Waardering: kap





Boven: analyse gevel Diezerstraat
 Rechtsboven: achtergevel van het Gouvernementsgebouw
 Rechtsonder: vensters zijvleugel Gouvernementsgebouw



Let op afgeschuinde lijst

Respecteer de plint en de
 stootvoegen in de
 borstweringsplaten

Toelichting waardering Gouvernementsgebouw

Gevel Diezerstraat

Beschrijving

De voorgevel van het oude provinciehuis heeft een monumentale uitstraling door de grote massa van de het pand en de klassieke, evenwichtige geleding van de gevel. Het is opgetrokken in een Neoclassicistische bouwstijl, wat kenmerkend is voor overheidsgebouwen uit die periode. Het bestaat uit een basement, een breed middenrisaliet voorzien van pilasters dat bekroond wordt met een fronton. Door een centraal geplaatste entree, het brede middenrisaliet en de fronton ligt het accent van de gevel in het midden. De gevel bestaat uit een hoge in rustica uitgevoerde plint van natuursteen, waarin rondboogvensters en -entrees zijn opgenomen. De verdiepingen zijn uitgevoerd in baksteen met grote vensters voorzien van lijstwerk. Daarboven wordt de gevel afgesloten door een klassiek hoofdstel met een centraal geplaatst, groot fronton. Er is een duidelijk verschil aangebracht tussen de middenrisaliet en de terugliggende geveldelen aan de zijden. In het middenrisaliet zijn in de plint drie entrees aangebracht terwijl in de terugliggende delen vensters met borstweringen zijn geplaatst. De vensterassen op de etages in het middenrisaliet zijn breder, hier bevinden zich penanten tussen de vensters en elk afzonderlijk venster is omlijst. In de zijassen is er geen sprake van een penant tussen de vensters maar hebben de vensters een gedeelde omlijsting.

Waarde: H (hoge monumentale waarde)

Transformatieruimte: 0

- de vensters in deze vleugels kunnen binnen de natuurstenen dagkanten tot passende etalages met eigen vormgeving worden verbouwd (dat kan ook uit-steken betekenen, vergelijk Thorbeckegracht 39) (let op de afgeschuinde lijst aan de voet van de bossering, op de borstwering!);
- de borstweringen behouden, maar zij kunnen worden verlaagd, maximaal tot aan de plint
- de ingangen binnen de natuurstenen dagkanten kunnen worden vernieuwd

Gevel achterzijde

De gevel aan de achterzijde is deels doorgebroken op de begane grond en op de verdieping om een verbinding te maken met de nieuwe aanbouw. De resterende gevel is origineel en de meeste vensters zijn bewaard gebleven. De gevel is waardevol als onderdeel van het historische Gouvernementsgebouw.

Waarden: het casco en de vensters hebben een hoge monumentale waarde (H)

Transformatieruimte: 0

- nieuwe doorbraken en wijzigingen aan vensters moeten vermeden worden
- de achtergevel dient zichtbaar te blijven

Interieur begane grond

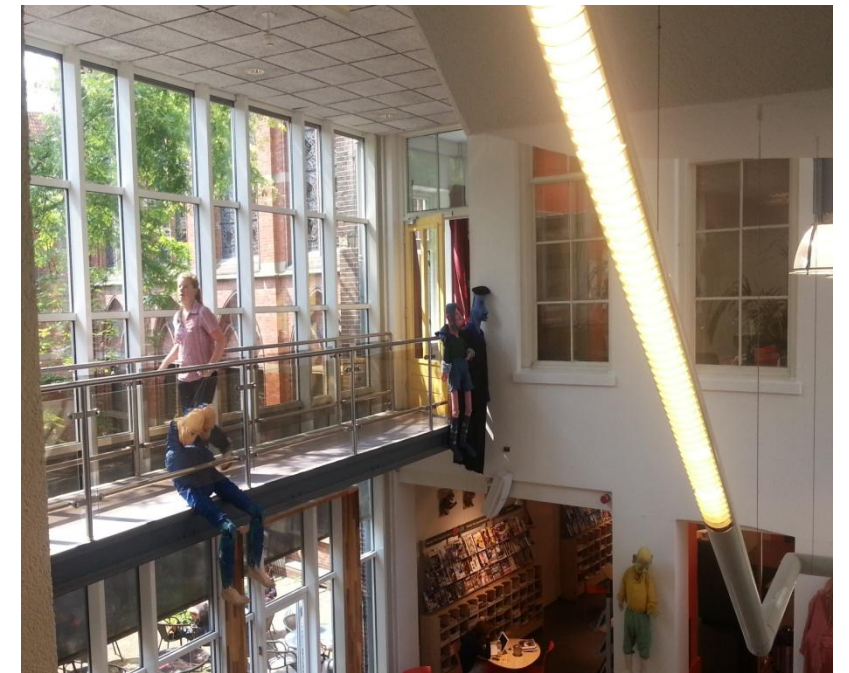
Beschrijving

Van het interieur op de begane grond is weinig bewaard gebleven, van belang zijn die casco-onderdelen die bewaard zijn. De beleving van de hoge ruimte is van belang.

Waarden: H (hoge monumentale waarde) Casco-onderdelen, hoge ruimtes

Transformatieruimte: 2

- behoud van de historische casco onderdelen en hoge ruimtes



Een van de doorbraken met **loopbrug** aan de achterzijde van het Gouvernementsgebouw. Links de transparante gevel naar het binnenhof. Onder: een van de originele deuren met architecten.



Interieur eerste en tweede verdieping

Beschrijving

Het interieur van de eerste en tweede verdieping heeft veranderingen ondergaan maar is nog herkenbaar. De bewaarde casco-onderdelen laten zien dat op beide verdiepingen een middengang aangebracht is die parallel aan de gevel loop met aan weerszijden hoge vertrekken. Deze indeling met hoge vertrekken is kenmerkend voor het complex en waardevol onderdeel van de structuur. Enkele deuren met architraven zijn origineel en waardevol. In de middengang bevindt zich een trap naar de 2de verdieping, de trap steunt op de onderliggende balklaag terwijl hij op de tweede verdieping ondersteund wordt door een hangconstructie. Ook de trappaal is een zorgvuldig vormgegeven en waardevol element. De trap is van hoge waarde opdat dit een belangrijk element is in de structuur van het pand.

Waarden: het casco, de ruimtelijke structuur met middengang en trap en de hoogtes van de vertrekken zijn van hoge monumentale waarde (H).

Transformatieruimte: 1

- hier en daar kan een opening in de wanden worden gemaakt om een zijdelingse verbinding te realiseren,

Kap

Beschrijving

Het dak is een samengesteld schilddak met fronton. Het geheel wordt gedragen door een sporenkap met gebogen spanten. De kapvorm is waardevol en een onlosmakelijk onderdeel van de architectuur, de gebogen spanten zijn bouwhistorisch van belang.

Waarden: H (hoge monumentale waarde). kapvorm en spanten

Transformatieruimte: 1

- de indeling van de kap kan gewijzigd worden
- kleine openingen kunnen gemaakt worden in het dak indien dit niet zichtbaar is



Boven: Een van de vertrekken aan de achterzijde van het Gouvernementsgebouw met originele venster.
Onder: trap op de eerste verdieping met trappaal



Toelichting waardering Statenzaalgebouw

Algemeen

Het Statenzaalcomplex bestaat uit een aantal bouwdelen, gegroepeerd om een binnenhof. Het complex heeft een grote samenhang met het stedelijk weefsel. Het heeft een asymmetrische opbouw met een duidelijke hiërarchie: het karakter van de gebouwen sluit aan bij het karakter van de omliggende straten. Aan de Diezerstraat ligt de formele zijde waar het hoofdvolume met de statige voorgevel ligt. Aan de steegzijde - de Rodehaanstraat - bestaat de gevel uit meerdere aan elkaar geclusterde en kleinere volumes. Er is hier meer sprake van een gevelwand en de gevels zijn hier minder rijk gedecoreerd. Aan de Spoelstraat is de vleugel met de kamer van de Commissaris des Konings gesitueerd aan het binnehof en aan een tuin aan de achterzijde. Het volume is een lager achterhuis en de gevels zijn minder rijk gedecoreerd. De samenhang met het stedelijk weefsel, de asymmetrische hiërarchische opbouw van de volumes is waardevol.

De assen van het Statenzaalgebouw en de vleugel van de Commissaris des Konings liggen parallel aan de Diezerstraat. Hierbij is aansluiting gezocht bij het Gouvernementsgebouw. De volumes aan de Rodehaanstraat zijn haaks op de Diezerstraat georiënteerd en verbinden de beide bouwdelen. De oriëntatie van de gebouwen is waardevol.

Er is grote zorg besteed aan de samenhang van de bouwdelen en ondanks de verschillen in bouwvolumes komt het complex als een eenheid over. Dit heeft grotendeels te maken met de architectuur. In alle bouwdelen is een Neo-gotische bouwstijl toegepast met gebruik van de zelfde baksteen en doorlopende spekbanden. De samenhang van de gebouwen is waardevol.

De interieurs van de Leeszaal, de Statenzaal, gangen en trapopgangen, koffiekamer kantoren en de kamers van de Commissaris des Konings zijn bijzonder rijk gedecoreerd, met beschilderde wanden en plafonds, tegellambrisering en vloeren. Van alle vertrekken heeft de statenzaal het indrukwekkendste interieur. Het interieur en de meubels zijn ontworpen door Jan de Quack die bij architect Van Lokhorst in dienst was. De Quack was werkzaam geweest bij P.J.H. Cuypers. De interieurs zijn bijzonder gaaf en hebben grote waarde.

Hoofdvolume en entree

Beschrijving volume en gevels Diezerstraat

Het hoofdvolume is als zelfstandig volume van vier bij drie traveeën ontworpen. Het is gebouwd in een rijk gedecoreerde Neogotische bouwstijl, met een symmetrische opzet. De gevel toont twee bouwlagen onder een met leien gedekt, afgeknot schilddak achter een attiek in vorm van een balustrade. Het schilddak is voorzien van dakkapellen. Op drie hoeken zijn schoorstenen gemaakt in de vorm van hoektorentjes waarin aan de straatzijde beelden zijn opgenomen 'vrede' en 'gerechtigheid'. Het vloerpeil ligt 60 cm boven het maaiveld, wellicht door de aanwezigheid van een kelder (deze kon niet bezocht worden, maar staat wel op een bouwtekening). De tweede bouwlaag, waar de eigenlijke Statenzaal is gesitueerd is hoger dan de eerste bouwlaag, (de Leeszaal). De vensters van de eerste bouwlaag zijn kruisvensters, bekroond met blindnissen voorzien van spitsboogvormige venstertracering. Op de verdieping zijn hoge spitsboogvensters gemaakt (lancetvensters met rondvenster). De onderste ramen van de vensters van de eerste bouwlaag zijn voorzien van raamhout en glas. De overige ramen zijn voorzien van glas-in-lood. De entree is als een zelfstandig bouwdeel tegen de Statenzaal op de hoek met de Rodehaanstraat gebouwd. Dit bouwdeel wordt geaccentueerd met een uitkragende toren op de hoek, voorzien van spits. Door de situering van de entree wordt de oriëntatie van de Leeszaal/Statenzaal benadrukt. Door de bouwstijl, de gevelopbouw en de hoge gesloten plint krijgt de gevel een statig karakter wat passend is voor de functie van het gebouw: een zetel van het bestuur.



Boven: gevel van het hoofdvolume
Onder: entreegebouw





Waarden: H (hoge monumentale waarde). De architectuur, de indeling en de opbouw van de gevels zijn waardevol

Transformatieruimte: 0

- Het ligt niet voor de hand de indeling van de gevel te doorbreken door het aanbrengen van deuren of openingen in de gevel.

Dat zou de opzet van het bouwdeel ontcrachten en het ingangsgebouw onbegrijpelijk maken.

- De nieuwere ingang via het voormalig provinciehuis sluit op die hoofdas aan en dat is in de huidige situatie een kwaliteit. Als dit verband tussen de twee bouwdelen wordt verbroken, dan behoudt de leeszaal zijn structuur zo lang die ontsloten wordt op de as vanuit het oude ingangsgebouw.

Beschrijving gevel binnenhof zijde

De gevel aan de zijde van de binnenhof is bijna een spiegeling van de voorgevel. Hij heeft in grote lijnen de zelfde indeling, vensters en decoraties als de voorgevel. Ook hier is aan de rechterzijde een traptoren gesitueerd met als verschil dat deze voorzien is van kleine vensters en doorloopt tot aan het maaiveld. Doordat deze gevel een spiegel is van de formele voorgevel, wordt duidelijk dat deze niet gezien werd als een 'achtergevel'

Waarden: H (hoge monumentale waarde). De architectuur, de indeling en de opbouw en de formele uitstraling van de gevel zijn waardevol

Transformatieruimte: 0

Interieur begane grond

Beschrijving leeszaal

De indeling van het interieur wordt bepaald door ligging van de entree op de hoek van de Rodehaanstraat en de oriëntatie van de Leeszaal die parallel loopt aan de Diezerstraat. De leeszaal heeft een typerende driedeling over de gehele breedte doordat er een centrale middengang is aangebracht. Dit is een klassieke indeling van een leeszaal en waardevol. De middengang is een belangrijk onderdeel van de constructie voor de ondersteuning van de Statenzaal erboven. Hij bestaat uit twee rijen van muurdammen met grote openingen met korfbogen. Aan de zijde van de Gouvernementsgebouw is in de as van de middengang een doorgang gemaakt tussen de twee panden. De muren zijn voorzien van stucwerk, het plafond heeft een rijk beschilderde balklaag voorzien van moerbalken en kinderbinten. De vensters zijn voorzien van blinden en in twee hoeken bevinden zich twee hoekhaarden met beschilderde boezems.

Waarden: H (hoge monumentale waarde). Het casco, de indeling en afwerking van het interieur, de hoekschouwen, de deur en omlijsting zijn waardevol. De symbolische waarde als 'drager' van de statenzaal is waardevol.

Transformatieruimte: 0

- Het ligt niet voor de hand de indeling van de gevel en daarmee deze ruimte te doorbreken door het aanbrengen van deuren in de gevel. Dat zou de opzet van het bouwdeel ontcrachten en het ingangsgebouw tot een wezensvreemd en onbegrijpelijk element maken.

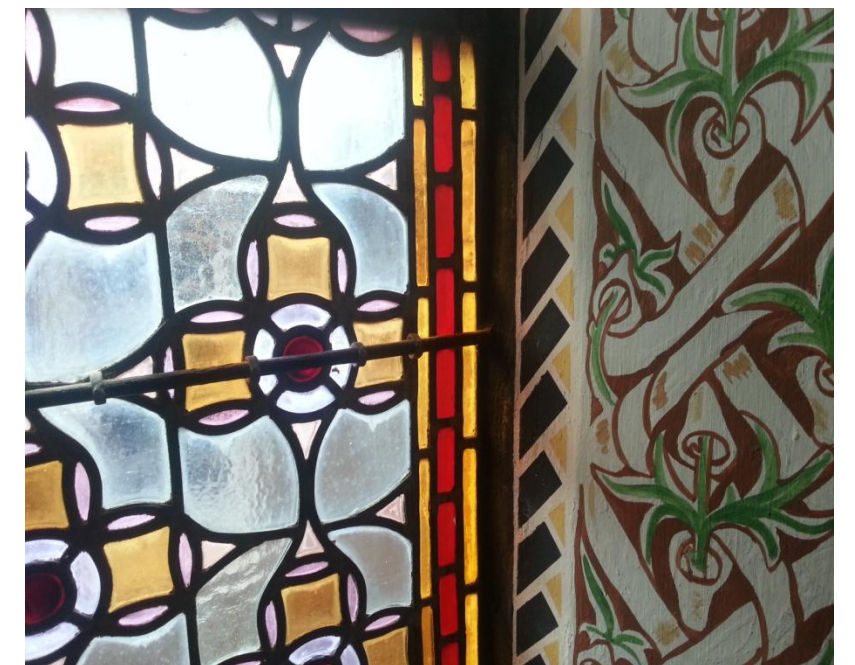
- De nieuwere ingang via het voormalig provinciehuis sluit op die hoofdas aan en dat is in de huidige situatie een kwaliteit. Als dit verband tussen de twee bouwdelen wordt verbroken, dan behoudt de leeszaal zijn structuur zo lang die ontsloten wordt op de as vanuit het oude ingangsgebouw.

- Het verzagen van borstweringen en vensters aan de binnenhof tot deuren is uit het oogpunt van monumentenzorg ongewenst. Wel is denkbaar dat, voor een functie van de leeszaal (in combinatie met de binnenhof), die van eminent belang zou zijn voor de stad, het College van B&W voor één zo'n opening het belang van die functie zwaarder zou laten wegen dan het belang van een ongeschonden wand.



Boven: De trap naar de de Statenzaal

Onder: Glas in lood en sjabloonschilderingen in de gang





Beschrijving Entree en gang :

De entree met daarachter een hal en de gang bevindt zich in een zelfstandig volume naast de leeszaal op de hoek met de Rodehaanstraat.

Via de entree en de hal is de leeszaal te bereiken. Er is een spiltrap in de toren geplaatst naar de kap. Via de gang erachter wordt de rest van het complex ontsloten. De mate van afwerking is in overeenstemming met de functie: het is de entree van het complex en de ingang naar de Leeszaal en Statenzaal. De decoratieve afwerking bestaat uit tegelvloeren, tegellambrisering, decoratief schilderwerk, sjablonen en bloksteenimitatie op de wanden en beschilderde troggewelven. De trap naar de statenzaal is van natuursteen met gietijzer balusters die rust op beschilderde zuilen voorzien van een natuursteen basement. Het interieur van de entree en de gang zijn gaaf bewaard gebleven.

Waarden: H (hoge monumentale waarde). De entree als zelfstandig bouwvolume, het casco, de indeling, en afwerking van het interieur met trappen, portalen, deuren en omlijstingen zijn waardevol

Transformatieruimte:0

Interieur eerste verdieping

Beschrijving Statenzaal

De Statenzaal is de meest voorname en indrukwekkende ruimte van het complex. Het is een grote, hoge zaal over het gehele oppervlak van dit bouwdeel. De as van de zaal loopt parallel aan de Diezerstraat die vanuit het trappenhuis in het bouwvolume op de hoek van de Rodehaanstraat bereikbaar is. De as herhaalt die van de leeszaal. De afwerking van de wanden met blindnissen voorzien van beschilderde muurvlakken en decoratief schilderwerk in friezen en geschilderde metselverbanden is bijzonder en gaaf. Het plafond bestaat uit moer- en kinderbinten met muurstijlen, korbelen en sleutelstukken. Het gehele plafond is voorzien van decoratief schilderwerk. In twee hoeken zijn hoekhaarden aangebracht waarvan de boezems zijn beschilderd. het meubilair met statenbanken, commissariszetel, griffierstoel is origineel en waardevol.

Waarden: H (hoge monumentale waarde). De indeling, de afwerking van muren en plafond en de haarden zijn waardevol

Transformatie ruimte: 0

Beschrijving gang

Ook op de verdieping is de gang rijk gedecoreerd wederom met tegelvloeren, tegellambrisering, decoratief schilderwerk, sjablonen en bloksteenimitatie op de wanden en beschilderde troggewelven. Het interieur van de entree en de gang is gaaf bewaard gebleven.

Waarden: H (hoge monumentale waarde). De indeling en afwerking, de deuren en de trap zijn waardevol

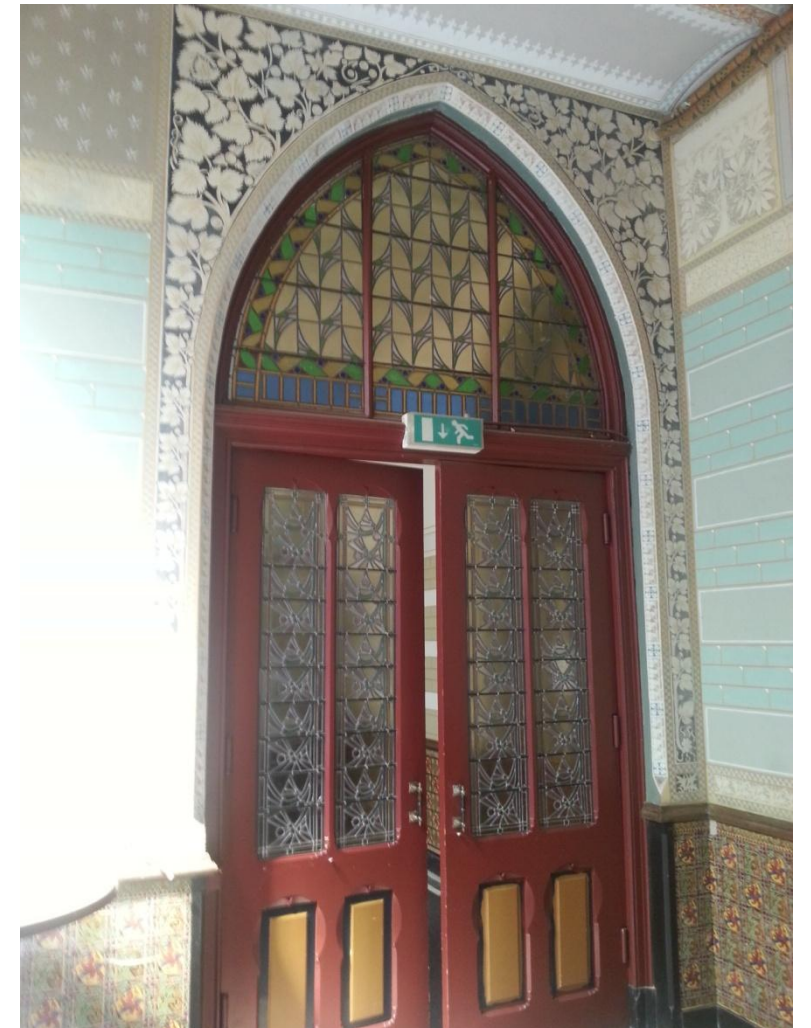
Transformatieruimte: 0

Beschrijving kappen

De kap van het hoofdvolume is een met leien gedekt afgeknot schilddak met gotische dakkapellen gedragen door een gordingenkap.

Waarden: H (hoge monumentale waarde). Het casco, de vorm en materialisering van het dak is waardevol

Transformatieruimte: 1



Deurportaal in de hal

Binnenhof

Beschrijving

De binnenhof is als buitenruimte van belang. Doordat de gevel van de Statenzaal/leeszaal niet behandeld is als een achtergevel en dezelfde indeling, vensteropeningen en decoraties kent, is het duidelijk dat het hier om een belangrijke ruimte van het complex gaat. Dit wordt benadrukt doordat de entrees van de kantoren en de vleugel van de kamer van de Commissaris des Konings zich hier bevinden. De binnenhof is hiermee een belangrijke verkeersruimte. Het omsloten karakter van de binnenhof en drie gevels van de bouwdelen zijn waardevol; de wand van de nieuwe bibliotheek draagt bij aan het karakter van de binnenhof, deze gevel heeft zelf geen cultuurhistorische waarde.

Waarden: H (hoge monumentale waarde). De gevels, het karakter van een open 'buiten ruimte' zijn waardevol
transformatieruimte:1

- Het is denkbaar dat de open ruimte overkapt wordt indien het karakter 'buitenruimte' niet verloren gaat, mits de belangrijke gevelwanden wordt gerespecteerd.
- Het verzagen van borstweringen en vensters van de leeszaal aan de binnenhof tot deuren is uit het oogpunt van monumentenzorg ongewenst. Wel is denkbaar dat, voor een functie van de leeszaal in combinatie met de binnenhof, die van eminent belang zou zijn voor de stad, het College van B&W voor één zo'n opening het belang van die functie zwaarder zou laten wegen dan het belang van een ongeschonden wand.

Kamer en koffiekamer

Beschrijving kamer

Achter de gang bevindt zich een iets breder bouwblok op een gerende plattegrond van twee bouwlagen onder een met leien gedekt zadeldak voorzien van dakkapellen. De dak nok loopt parallel aan de Rodehaanstraat. In dit bouwdeel is op de begane grond een kamer gesitueerd en op de verdieping de koffiekamer. De gevel heeft vier vensterassen voorzien van kruisvensters waarvan de bovenlichten voorzien zijn van glas-in-lood. De kamer is een open ruimte met gestuukte wanden en een schouw. Het plafond bestaat uit een samengestelde beschilderde balklaag met moerbalken en kinderbinten.

Waarden: H (hoge monumentale waarde). Het casco is van hoge waarde vanwege de samenhang met de rest van het ensemble en de waarden van het interieur zijn hoog vanwege afwerking met decoraties en de schouw.

Transformatieruimte:1

- Het is denkbaar dat er summiere openingen voor verbindingen in de wanden gemaakt worden indien de interieur afwerkingen gerespecteerd worden.

Beschrijving koffiekamer

De koffiekamer bestaat uit een grote open ruimte die door houten spanten verdeeld is in travee's. De spatkrachten worden opgevangen door trekstangen. De ruimte wordt verlicht door kloostervensters in de zijgevels. Het plafond van kraalschroten is geheel beschilderd. De wanden zijn voorzien van een houten paneel lambrisering. In de kopse gevels bevinden zich grote paneeldeuren voorzien van houten architraven.

Waarden: H (hoge monumentale waarde). Het casco is van hoge waarde vanwege de samenhang met de rest van het ensemble en de waarden van het interieur zijn hoog vanwege de gave indeling en de afwerking met decoraties

Transformatieruimte: 0

- Het is wel denkbaar dat er summiere openingen voor verbindingen in de wanden van de kamer op de begane grond gemaakt worden indien de interieur afwerkingen gerespecteerd worden.





De schouw van de kamer op de begane grond, onder de koffiekamer



Het plafond van de koffiekamer



Gevel van de Commissaris des Konings vleugel aan de binnenhof zijde. De bouwsporen van de ophoging en het linker muurdeel is duidelijk te zien



Gevel van de Commissaris des Konings vleugel aan de binnenhof zijde. Met de bouwsporen van de ophoging en de wijzigingen aan het venster.

Dienstwoning

Beschrijving

Achter het bouwvolume met de woonkamer en de koffiekamer aan het einde van het bouwblok aan de Rodehaanstraat bevindt zich een bouwblok met de dienstwoning. Dit bestaat uit twee gevelassen waarvan het rechter deel een topgevel heeft. Het heeft twee bouwlagen onder een samengesteld dak gedekt met leien en voorzien van dakkapellen. Aan de Rodehaanstraat bevindt zich centraal een inpandig portiek. De indeling van de vertrekken zijn nog aanwezig met woonkamer en alkoof, keuken, slaapkamer en trap. Op de verdieping bevinden zich nog enkele vertrekken.

Waarden: H (hoge monumentale waarde). Het casco is van hoge waarde vanwege de samenhang met de rest van het ensemble en de waarden van het interieur zijn hoog vanwege de gave indeling .

Transformatieruimte: 1

Vleugel kamer Commissaris des Konings

Beschrijving

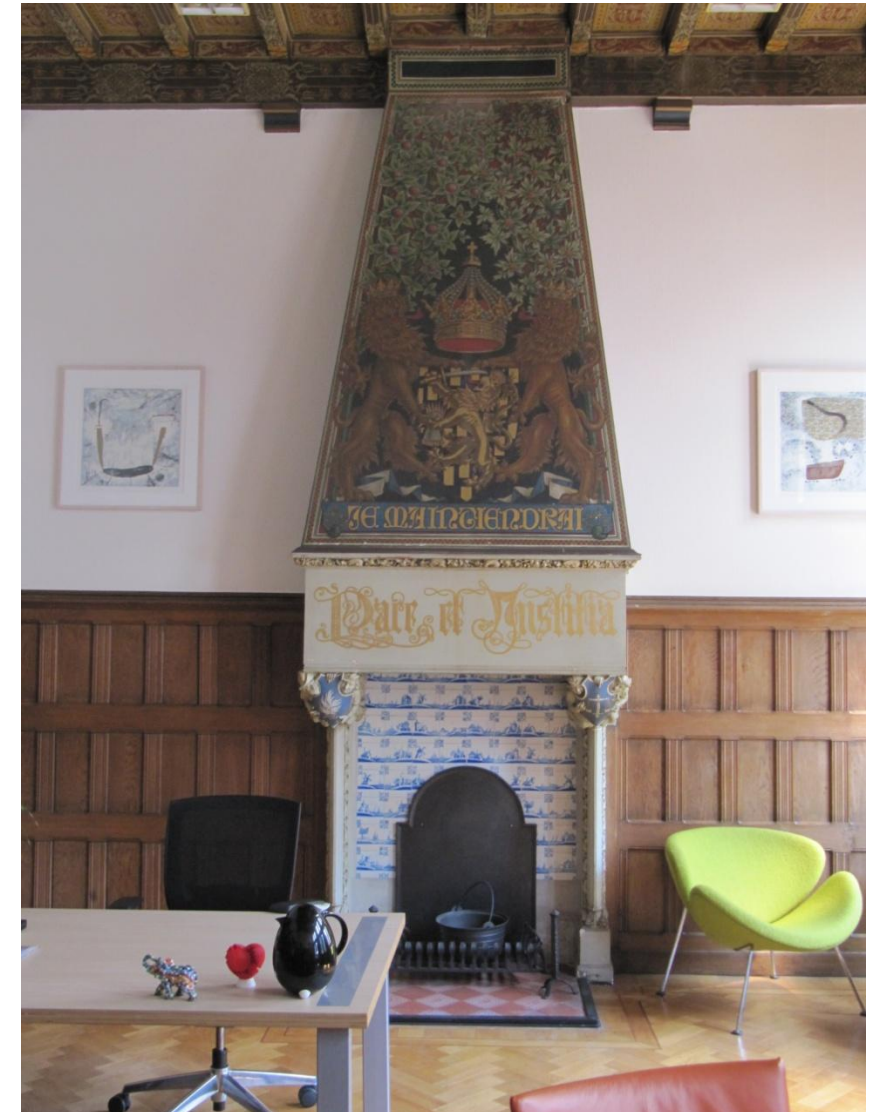
Aan de Spoelstraatzijde sluit de vleugel van de kamer van de Commissaris des Konings de binnenhof af. Ook de as van dit bouwdeel loopt parallel aan de Diezerstraat. De vleugel bestond oorspronkelijk uit een bouwlaag met een kap maar is in 1954 opgehoogd met een bouwlaag met behoud van de balklaag en plafond. De uitbouw van de trap die in de hoek tegen de gevel van de binnenhof was geplaatst is verwijderd en de muur is hier aangeheeld. De gevels laten duidelijk de bouwsporen zien. Van de gevel aan de binnenhofzijde is alleen het rechter deel van de begane grond oorspronkelijk. Dit bestaat uit een muurdeel met de ingang en kleine bovenlichten van spitsbogen. Aan weerszijden van de entree bevinden zich twee lancetvensters. Het linkerdeel en de verdieping zijn aangeheeld met de zelfde baksteen. De gevel Spoelstraat zijde bestaat uit zes vensterassen met kruisvensters waarvan de bovenlichten voorzien zijn van glas-in-lood. Een entree bevindt zich rechts van het midden. Het venster links van de entree is deels verdwenen. De gevel van de later opgebouwde etage heeft stalen 8-ruitsvensters en een stalen erkervenster.

In het interieur is de bouwfasering ook goed waar te nemen. Op de begane grond zijn bijna alle interieurs in neogotische stijl uitgevoerd, behalve de trap, terwijl het interieur van de verdieping geheel in een moderne wederopbouw stijl is uitgevoerd. Het interieur bestaat uit een gang over de gehele breedte van de vleugel met in het midden een trapopgang uit de wederopbouwperiode. Aan weerszijden van de trap bevindt zich links de kamer van de Commissaris des Konings en rechts, de Wachtkamer. De gang is gedecoreerd met een tegelvloer, gestuukte wanden met decoratieve tegellambrisering en een enkelvoudige balklaag. De kamer van de Commissaris des Konings is gedecoreerd met een beschilderde samengestelde balklaag met moerbalken en kinderbinten, paneel lambrisering op alle wanden, paneeldeuren met architraven. een schouw bevindt zich aan een korte wand. De schouw is rijk gedecoreerd en op de boezem staan 'pace en justitia' (in vrede en gerechtigheid) geschilderd, wat overeenkomt met de beelden in de voorgevel van de Statenzaal. In de tuingevel zijn sporen van een wijziging van de deurkozijn te herkennen. Aan deze gevel heeft een veranda gezeten die nu verdwenen is. Op de verdieping bevinden zich aan weerszijden van de trap een vertrek met duidelijke wederopbouw interieurs. Het linker vertrek heeft een rijker interieur met kastenwand met een geïntegreerde kachel, een houten paneelwand en een geschubd plafond. Opvallend zijn ook de rondgebogen hoeken van het vertrek. Het interieur van het andere vertrek is soberder met gestuukte wanden en een schouw.

Waarden: H (hoge monumentale waarde). Het casco is van hoge waarde vanwege de samenhang met de rest van het ensemble en de waarden van het interieur zijn hoog vanwege de gave indeling en de afwerking met decoraties uit de neogotische stijl en wederopbouwperiode

Transformatieruimte: 1

- de trapopgang kan gewijzigd worden indien de indeling en afwerkingslagen van de overige delen van de vleugel gerespecteerd worden



Schouw in de kamer van de Commissaris des Konings

Tuin

Beschrijving

Achter de Vleugel van de Commissaris des Konings bevindt zich de voormalige tuin van het complex. De tuin wordt nu gebruikt voor parkeren en containers. Op de erfgrens staan twee bomen. De waarden van de ruimte zitten in de stedenbouwkundige betekenis en heeft grote samenhang met de vleugel van de Commissaris des Konings.

Waarden M (middenhoge monumentale waarden) vanwege de stedenbouwkundige betekenis en de relatie met de vleugel van de Commissaris des Konings

Transformatieruimte: 2 De ruimte kan open blijven of bebouwd worden mits de nieuwe invulling rekening houdt met de achterliggende vleugel en communiceert met en een kwaliteit toevoegt aan de Spoelstraat.

Archief

Achter de dienstwoning bevindt zich het perceel met het in de jaren 1930 gebouwde archief met een kleine omsloten binnentuin

Het archief bestaat uit een betonskelet met een baksteen huid. Het archief heeft geen monumentale waarde.

Waarden: Indifferent

Transformatieruimte: 2 Wijzigingen en sloop behoren tot de mogelijkheden

Nieuwbouw bibliotheek

achter het Gouvernementsgebouw

Achter het Gouvernementsgebouw is in de jaren 1980 een groot volume gebouwd. Dit volume heeft geen cultuurhistorische waarde.

Waarden: Indifferent

Transformatieruimte: 2, Wijzigingen en sloop behoren tot de mogelijkheden of zijn zelfs wenselijk.



Rodehaanstraat met geheel rechts het archief



Nieuwe achteraanbouw achter het Gouvernementsgebouw

Transformatieruimte

Principes van de architectuur die gerespecteerd moeten worden bij transformatie

Het karakter

Belangrijk in het karakter van het voormalige Provinciale gouvernement was het uitdrukken van de functie: een overheidsgebouw met de Statenzaal als 'zetel van de macht'. Veel overheidsgebouwen, zoals rechtbanken, stadhuizen werden in de Neo-classicistische stijl ontworpen met robuuste, imposante, symmetrische gevels, voorzien van zuilen en een verhoogde plint en fronton. Deze elementen van machtsverbeelding moeten behouden blijven.

Enkele decennia later wenste de overheid zich te presenteren met neogotiek, neo-rennaissance of een mengsel daarvan. Onder Victor de Stuers op Binnenlandse zaken werden neogotiek en neorenaissance de 'rijksbouwstijlen'. Zwolle is daarin vergelijkbaar met het voormalig Gouvernementsgebouwen in Assen en Leeuwarden (ook van Van Lokhorst). In deze periode wilde men Nederland niet alleen als de natie van de reformatie kennen, maar ook de katholieke geschiedenis, die door de gotiek werd vertegenwoordigd, verbeelden.

De hiërarchie

Een tweede aspect is de hiërarchie van de gebouwen en hun overeenstemming met de omgeving. Het belangrijkste volume met formele gevel aan de Diezerstraat, de informelere kleinere volumes aan de steeg, de Rodehaanstraat en de Spoelstraat. Het Binnenhof functioneerde als centraal 'plein' tussen de gebouwen en was bovendien een belangrijke verkeersruimte.

Ook in het interieur is een heldere hiërarchie te vinden, weerspiegeld in de mate van decoratie, de rijkdom van materialen en details. Statenzaal en kamer CdK hebben een decoratieprogramma (geschiedenis en streken van Overijssel, of 'pace et justitia' (in vrede en gerechtigheid; deze thema's ook in de beelden in de voorgevel). Via vloeren en lambris met tegels zakt het niveau tot houten vloer met stucwanden bij minder belangrijke ruimtes. Zo heeft de leeszaal geen decoratieprogramma, maar stucwanden en met sjabloonwerk beschilderde plafonds.

De oriëntatie

Een derde aspect zijn de verbonden functies van de gebouwen. De Statenzaal is later tegen het Gouvernementsgebouw geplaatst en op de begane grond zijn de panden verbonden geweest. Hierdoor ligt de oriëntatie-as van het hoofdvolume van de Statenzaal parallel aan de Diezerstraat. Dit dient bij een nieuwe invulling gerespecteerd te worden.

Transformatieruimte: uitkomsten en uitleg

In de hoogst gewaardeerde delen is er in principe geen ruimte voor transformatie van dit gebouw. Uit het oogpunt van monumentenzorg zijn ingrepen hier niet gewenst. Desalniettemin kunnen zeer dringende redenen noodzaken tot een ingreep. Dan kan in een afweging van de belangen van het monument tegen andere belangen worden besloten een vergunning te verlenen. De Monumentenwet voorziet daarin. Het gemeentebestuur legt dan het primaat bij een ander belang dan het monumentenbelang.

Een lage waardering ("indifferent") is niet direct een aanbeveling tot sloop. Naast de monumentale waarden zijn er immers nog andere waarden die van belang kunnen zijn, zoals de vastgoedwaarde. Wel geven de gebieden met transformatieruimte aan, waar de aanpassingen kunnen worden gedaan die een nieuw ensemble van oud en nieuw kunnen laten ontstaan. In dat ensemble zorgen de toevoegingen voor een goed functionerend geheel, dat het complex in leven houdt: duurzaam in zijn functie en betekenis voor Zwolle.

Transformatieruimte

Voor de verschillende reeksen van vertrekken kunnen (globaal naar analogie van de waarden 'hoog', 'midden' en 'laag') drie niveaus van transformatieruimte worden onderscheiden, benoemd als 0 (in principe geen ruimte), 1 (weinig ruimte) en 2 (er is ruimte).

Die ruimte kan betrekking hebben op het casco, op de indeling van de ruimten (plaats van wanden), op de vaste inrichting (wand-, plafond- en vloerafwerking), de losse inrichting (meubilair, verlichting) en decoraties.

Ingrepen in het **casco** zijn nauwelijks voorstelbaar, maar soms is het maken van een doorgang in wand of vloer onvermijdelijk. De onder 'Principes' genoemde uitgangspunten zijn daarbij vanzelfsprekend richtinggevend.

Ook voor wijzigingen in de **indeling** is niet veel ruimte. Waar nieuwe wandopeningen onvermijdelijk zijn, zullen zij zo moeten worden ontworpen dat zij passen in de indeling, hiërarchie, de oriëntatie en de detaillering van de gebouwen.

Ingrepen in de **vaste inrichting** (vergelijk statenzaal, koffiekamer, woonkamer, CdK- en wachtkamer) moeten achterwege gelaten worden.

De **losse inrichting**, zoals de meubels in de Statenzaal, is onlosmakelijk verbonden met de ruimte waarin ze staan. Dit dient gerespecteerd te worden.

Een en ander kan schematisch als volgt worden samengevat:

is er ruimte voor transformatie?	casco	indeling	vaste inrichting	losse inrichting
transformatieruimte 0	geen	geen	weinig; latere toevoegingen kunnen aangepast worden	ja; oude stukken behouden; nieuwe in overeenstemming met het 'karakter' van de ruimte
transformatieruimte 1	geen	ja; let op hiërarchie van ruimten, op ceremonie, gebruik en op 'karakter' van de ruimte	'karakter' van de <i>ruimte</i> en/of <i>functie</i> is bepalend	ja, in overeenstemming met het 'karakter' van de ruimte
transformatieruimte 2	ja, mits zeer zorgvuldig aansluitend op hoger gewaardeerde bouwdelen; keuze voor herkenbare eigen identiteit	ja, nieuwe indeling kan	eigen vormgeving bij vernieuwing. Bij wijziging aan bestaand is het 'karakter' van de ruimte en/of de functie bepalend	ja; keuze voor herkenbare eigen identiteit

Transformatieruimte: begane grond



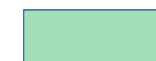
LEGENDA TRANSFORMATIERUIMTE



Tranformatieruimte 0



Transformatieruimte 1



Transformatieruimte 2

Transformatieruimte:eerste verdieping



LEGENDA TRANSFORMATIERUIMTE

Transformatieruimte 0

Transformatieruimte 1

Transformatieruimte 2

Transformatieruimte: tweede verdieping



Transformatieruimte: kap



Redengevende omschrijving

Voormalig PROVINCIEHUIS met Nieuwe Statenzaal, gebouwd in de jaren 1897-1898 in neogotische stijl naar ontwerp van rijksbouwmeester J. van Lokhorst, onder toezicht van rijksopzichter J.J. van Groenendaal; aannemers Blocks en De Herder te Zwolle; beeldhouwwerk B. van Hove; decoraties naar ontwerp van J. de Quack; gebrandschilderde glazen atelier Nicolas te Roermond.

Op de hoek van de Diezerstraat en de Rode Haanstraat gesitueerd omvangrijk grotendeels onderkelderd complex op enigszins gerende plattegrond, dat is opgetrokken uit met enig hardstenen werk voor vensterbanken, waterlijsten, lateien, consoles e.d. verlevendigde rode baksteen en dat is samengesteld uit meerdere onderling verbonden en in omvang en hoogte variërende bouwlichamen die tezamen aan drie zijden een patio omsluiten. Een toren op de hoek van Diezerstraat en Rode Haanstraat verleent het gebouw enige allure.

Het complex grenst aan Diezerstraatzijde aan het eveneens beschermd in 1874 in classicistische vormen opgetrokken voormalige Gouvernementshuis, van welk gebouw het voormalige Provinciehuis als een zelfstandige uitbreiding kan worden beschouwd.

Het hoofdblok is gelegen aan Diezerstraatzijde en biedt op verdiepingshoogte plaats aan de Nieuwe Statenzaal met publieke tribune; het telt twee bouwlagen bij een breedte van vier traveeën en wordt gedekt door een met leien belegd afgeknot schilddak met dakkapellen onder leien puntdakjes en vier schoorstenen in de vorm van hoektorentjes, waaronder aan Diezerstraatzijde twee gebeeldhouwde vrouwfiguren onder baldakijn zijn aangebracht, voorstellende de Vrede (links) en de Gerechtigheid (rechts); deels bakstenen, deels hardstenen balustrade met gotische driepassen en spitsboogfriesje ter hoogte van de dakgoot. De gevel geleed door op hardstenen consoles in de vorm van op figuurtjes rustende en in pinakels eindigende lisenen; beganegronds kruisvensters met driepassen; op de verdieping spitsboogvensters met driepassen en gebrandschilderde glazen. De gevel aan binnenplaatszijde in dezelfde trant gedetailleerd, doch aan de rechterzijde beëindigd door een traptoren onder ingesnoerde leiengedekte spits met smeedijzeren bekroning; rechtgesloten langwerpige vensters.

De hoofdingang is gelegen in het aangrenzende lagere, doch eveneens twee lagen tellende bouwlichaam, dat wordt gedekt door een met leien belegd zadeldak met dakkapellen tegen rechte topgevel; begane gronds (aan Diezerstraatzijde) dubbele toegangsdeuren met gotiserende briefpanelen, waarboven spitsboogvensters met in de boogtrommel beeldhouwwerk (het Rijkswapen gehouden door twee klimmende leeuwen, waaronder de spreuk Je Maintendrai); hardstenen drie treden tellende stoep; op de verdieping twee spitsboogvensters; de zijgevel (aan Rode Haanstraatzijde) uitgerust met segmentvormig gesloten deur en dito vensters beganegronds en spitsboogvensters op de verdieping; smeedijzeren ankers.

De hoektoren, met wenteltrap, rust op een uitkragende gebeeldhouwde console (gedachten en dierfiguren), wordt gedekt door een ingesnoerde leiengedekte naaldspits met smeedijzeren bekroning en is uitgerust met rechtgesloten en spitsboogvensters met driepas. De overige onderling verbonden bouwlichamen omvatten een of meerdere bouwlagen onder met leien gedekt zadeldak of (omlopend) schilddak en zijn voorzien van spitsboog en/of segmentvormig gesloten vensters.

Inwendig van belang:

-de Nieuwe Statenzaal met publieke tribune; gebrandschilderde ramen uit het atelier Nicolas te Roermond, voorstellende o.a. Deugden en wapens van Overijsselse ridderschappen, gemeenten en steden; lichtarmaturen en muurschilderingen met historische onderwerpen naar ontwerp van Jan de Quack; schilderwerk op plafonds en muren; gebeeldhouwde en beschilderde schouwen (ten behoeve van plaatsing der centrale verwarmingselementen); houten lambriseringen en gesneden deuren met smeedijzeren sierbeslag; eind-19e-eeuws meubilair der statenleden;

-de kamer van de Commissaris des Konings met beschilderd plafond, gebeeldhouwde en beschilderde schouw met betegeling, houten lambrisering en gesneden deuren;

-de koffiekamer met plafond beschilderd met tekenen uit de dierenriem, houten lambriseringen en gesneden deuren; Voor het overige van belang: betegelde en beschilderde gangen en trappenhuizen met gietijzeren, gesneden en gebeeldhouwde onderdelen (trapeuningen, consoles e.d.), gebrandschilderde glazen en schilderwerk op gewelven en plafonds.

Voormalig Provinciehuis met Nieuwe Statenzaal naar ontwerp van rijksbouwmeester J. van Lokhorst (1897-1898) met beeldhouwwerk van B. van Hove, interieurdecoraties van o.a. J. de Quack en gebrandschilderde glazen van het atelier Nicolas te Roermond, van belang zowel uit een oogpunt van eind-19e-eeuwse neogotische bouw-, beeldhouw- en schilderkunst, als uit een oogpunt van de eind-19e-eeuwse provinciale politiek-bestuurlijke geschiedenis van Nederland in het algemeen en van die van de provincie Overijssel in het bijzonder.

Colofon

Titel	Waardestelling en transformatieruimte voormalig Provinciale Griffie, Zwolle
Opdrachtgever	Gemeente Zwolle
Contactpersoon	
Projectnummer	
Samenstelling	drs. ing. D.H. Baalman
Redactie	drs. M. van Hellemond
Vormgeving plattegronden	
Datum	Augustus 2013

© Het Oversticht, kennis- en adviescentrum ruimtelijke kwaliteit en ruimtelijk erfgoed (Zwolle 2013)